

ВИЩІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ: ФОРМУВАННЯ КЛАСИЧНИХ ОСВІТНІХ ІНСТИТУЦІЙ ТА ЇХ РЕФЛЕКСІЇ НА ПОЗИТИВНІ ЗРУШЕННЯ В СВІТОВІЙ ОСВІТІ ОСТАННІХ РОКІВ

Катерина Стеценко
Київ

Визначаючи характер британської освіти шляхом аналізу історії та відмінностей провідних вищих навчальних закладів країни, автор дає можливість розглянути освіту Великобританії в деталях; порушується питання реакції окремих британських освітніх закладів на основні зміни в європейській освіті кінця ХХ – початку ХХІ століття та Болонського процесу зокрема.

Ключові слова: університет, освіта Великобританії, історія освіти, Болонський процес.

Кембриджський університет. Виник на початку ХІІІ ст. за зразком Паризького університету. Він був заснований викладачами з Оксфорду, які були вимушені тікати через конфлікт з місцевим населенням.

Університет складається з центрального департаменту і 31 коледжу. Кожний коледж має свій власний статут і свій комплект професорів і викладачів, іноді з усіх предметів, іноді тільки з однієї галузі наук. На чолі кожного коледжу знаходиться директор (Head, Master, іноді Provost або President), що обирається довічно, обов'язково з духовних осіб, що мають ступінь доктора. Члени коледжу складаються з Graduates, тобто осіб, що одержали вчені ступені. Останні живуть у самому коледжі, одержують платню й звичайно займаються викладанням; для одержання цього звання необхідно здати особливий конкурсний іспит [1].

У Кембриджському університеті більше 150 факультетів, кафедр, наукових центрів та інститутів, об'єднаних в шість окремих шкіл:

- мистецтва і гуманітарних наук;
- біологічних наук;
- клінічної медицини;
- гуманітарних і соціальних наук;
- фізичних наук;
- технологій.

Академічний рік поділяється на три триместра: Міклмас (жовтень-грудень), Лент (січень-березень), Істер (квітень-червень). Триместри в університеті Кембриджа коротші, ніж в інших університетах Великої Британії і складають вісім тижнів кожний. Передбачається, що під час довгих канікул студент повинен активно навчатися самостійно [1].

У Кембриджському університеті за перший рік навчання студенти повинні скласти 4 письмових іспити, кожний з яких триває 3 години.

Під час другого року навчання частина курсів оцінюється за результатами письмових іспитів, але є курси, де студент обирає більш зручну особисто для нього форму оцінювання знань. Так, підсумкова оцінка при формуванні може бути складена на третину з письмових робіт, зданих студентом (есе, невеликих дослідницьких проєктів), частина, що залишилася, формується з оцінки, отриманої на іспиті. По завершенню третього року навчання студенти Кембриджського університету обирають між складанням звичайного письмового іспиту й написанням дисертації (кваліфікаційної роботи бакалавра) обсягом 10000 слів [1].

Оксфордський університет. Найстарший університет в англослов'янському світі й перший у Великобританії, заснований близько 1117 року англійським духівництвом, яке вирішило дати своїм священнослужителям освіту. За часів Генріха ІІ Оксфорд став справжнім університетським містом; згодом навчання в цьому університеті стало обов'язковим для знаті. Назва «Оксфорд» походить приблизно від двох слів – «бичачий» і «брід».

Два прадавніх коледжі Оксфорда – це Балліоль (1260 рік) і Мертон (1264 рік) – названі на честь своїх творців. Джон Балліоль був батьком майбутнього короля Шотландії, а засновником другого був лорд-канцлер Уолтер де Мертон. Це одна з оксфордських традицій – найчастіше коледжі засновували дуже високопоставлені

персони, навіть монархи. А кардинал Томас Уолсі в 1525 році відкрив коледж імені самого себе – щоб зберегти пам'ять про себе в століттях.

Університет складається з 39 коледжів, а також семи гуртожитків – закритих навчальних закладів, що належать релігійним орденам без статусу коледжу. Іспити, більшість лекцій і лабораторних занять організовані централізовано, а коледжі проводять індивідуальні заняття зі студентами й семінари.

Зараз в Оксфорді вчиться 18,5 тисяч студентів, близько чверті з них – іноземні. Їх кількість різко збільшується влітку, коли відкриваються літні мовні школи. Ректор Оксфорда – сер Кріс Паттен. Жінок в Оксфорд почали приймати тільки в 1920-х рр., однак уже в 70-х було скасовано роздільне навчання.

Штат викладачів Оксфорда величезний – майже 4 тисячі осіб, із них 70 – члени Королівського товариства, більш 100 – члени Британської Академії. Оксфорд використовує в навчанні унікальну систему тьюторства – над кожним студентом закладається персональна опіка фахівцем з обраної спеціальності.

Основні напрями підготовки студентів:

- гуманітарний;
- математичний;
- фізичний;
- соціальні науки;
- медицина, науки про життя й навколишнє середовище.

Відділення: класичних мов і літератури; прадавньої історії; філології, лінгвістики й фонетики; живопису й образотворчого мистецтва; англійської мови й літератури; середньовічних і сучасних мов; сучасної історії; музики; Сходу; філософії; теології; Китаю; історії мистецтв; історії медицини; антропології; археології; біохімії; географії; наук про рослини; зоології; математики; статистики; хімії; наук про Землю; інженерних наук; матеріалознавства; фізики; анестезії; кардіоваскулярної медицини; клінічних лабораторних наук; клінічної медицини; клінічної неврології; клінічної фармакології; генетики; молекулярної медицини; акушерства й гінекології; офтальмології; педіатрії; психіатрії; здоров'я населення й першої допомоги; хірургії; експериментальної психології; анатомії й генетики людини; патології; фармакології; фізіології; Африки; Бразилії; сучасного Китаю; Японії; Латинської Америки; Росії й Східної Європи; Південної Азії; економіки; утвору; Інститут інтернету; права; менеджменту; політики й міжнародних відносин; суспільної політики й соціальної роботи; соціології; додаткової освіти.

Для того щоб вступити до Оксфорда, крім досить значної суми грошей, необхідно володіти англійською мовою не гірше англійця. Заява подається восени перед очікуваним роком початку навчання. Спеціальна комісія розглядає оцінки (тільки відмінні, A-level), рекомендаційні листи, проводить співбесіди. У деяких випадках майбутнього студента можуть попросити показати свої письмові роботи. До речі, вступати до Оксфорда і Кембриджа одночасно заборонено.

Оксфорд – не тільки університет, але ще й найбільший науково-дослідний центр, в Оксфорда більше сотні бібліотек (сама велика університетська бібліотека в Англії) і музеїв, своє видавництво.

Зі стін Оксфорда вийшла ціла плеяда блискучих діячів науки, літератури, мистецтва – тут викладали Крістофер Рен, Джон Толкієн, Льюїс Керролл, вчилися Роджер Бейкон і Маргарет Тетчер. 25 британських прем'єр-міністрів закінчили Оксфорд. Освіта в Оксфорді для англійської аристократії – багатовікова традиція й данина престижу, а для талановитих студентів – шанс стати вченими світового рівня [2].

Сент-Ендрюський університет. 28 серпня 1413 Сент-Ендрюс отримав статус університету від Папи Бенедикта XIII.

Перші роки молодого університету не були безтурботні. У 1426 році король Джеймс намагався перенести замок університету в Перт. У 1470 році кілька майстрів і студентів були відраховані за напад на декана з луками і стрілами. У 1544 році університет заборонив бороди, носіння зброї, азартні ігри та футбол.

До середини XVI століття Сент-Ендрюс охоплював три коледжі – Санкт-Сальватор (1450), Санкт-Леонард (1511) і Сент-Мері (1538).

З 1500-х до 1700-х років університет переживав період змішаного стану. За цей час коледжі Санкт-Сальватор і Санкт-Леонард об'єдналися в коледжі Об'єднаних Націй, який до цих пір існує.

У XIX столітті університет досяг значного прогресу в розробці навчальних та наукових дослідів у сфері мистецтва, богослов'я та біологічних і фізичних наук. У 1897 році до університету приєднався новий навчальний центр у сусідньому Данді, і він отримав значні досягнення в галузі медичної та прикладної науки. Цей зв'язок закінчився в 1967 році зі створенням окремого університету Данді.

У 1980 році Сент-Ендрюс почав широку програму інвестицій із підвищення свого науково-дослідницького потенціалу, яка допомогла створити репутацію міжнародного центру дослідження якості.

Міжнародні вчені приїжджають у Сент-Ендрюс, щоб вчитися та вчити. Протягом століть багато визначних людей навчалися у Сент-Ендрюс, у тому числі Бенджамін Франклін, почесний доктор юридичних наук 1759 р., лауреат Нобелівської премії у сфері медицини сер Джеймс Блек, Джеймс Грегорі, який розробив Григоріанський телескоп, Едвард Дженнер, піонер вакцини проти віспи, Редьярд Кіплінг, Джон Стюарт Мілль, Дж. М. Баррі, винахідник логарифмів [3].

Міжнародна репутація Сент-Ендрюса забезпечує високу якість викладання і робить його одним з найпопулярніших місць для майбутніх студентів з Великобританії, Європи та з-за океану. Це найбільший космополітичний університет у Шотландії – третина студентів (7200) із-за кордону.

Він має штат у 1800 осіб і посідає одне з найвищих місць у Великобританії за якістю навчання.

Сент-Ендрюс є відносно невеликим, місто за основним населенням наближається до 17000. Населення університету (викладачі та студенти) налічує близько 9000 осіб. У середньому одна людина з трьох, яких ви бачите на вулиці, пов'язані з університетом.

Канцлер є главою університету. Він проводить консультації з усіх відкритих питань. Повноваження з присвоєння ступеня належить йому: це він може здійснювати особисто або через свого заступника. Закон 1858 року дає право канцлеру призначити віце-канцлера, який за його відсутності виконує повноваження канцлера.

Academicus Senatus є вищим академічним органом. Він складається з усіх професорів, керівників шкіл, не професорських співробітників і чотирьох членів-студентів. Велика частина повноважень Сенату делегується Вченій раді.

Університет складається з чотирьох факультетів: мистецтв, богослов'я, медицини, науки.

Кожен факультет очолює декан. Усі декани призначаються судом університету за рекомендацією головуєчого. Крім того, є проректор, який несе відповідальність за розвиток аспірантури в університеті в цілому. Проректор також призначається судом університету. Декани призначають інших співробітників факультету і Про-деканів.

Університет складається з 18 академічних шкіл, кожна з яких очолює старший член професорсько-викладацького складу школи. Голови шкіл призначаються судом університету за рекомендацією директора. Асоціація студентів є незалежним органом, створеним для представлення інтересів студентів в Сент-Ендрюс. Вона управляється двома органами – представником студентської ради та студентським комітетом Services. Асоціація відповідає за управління і виконання діяльності Союзу студентів. Більшість студентських товариств в Сент-Ендрюс є членами Асоціації студентів [3].

Лондонський університет. Він складається з 18 коледжів та 10 інших більш дрібних дослідних інститутів. Багато коледжів встановлюють свої власні критерії вступу для студентів.

Лондонський університет був заснований Королівською Хартією від 28 листопада 1836 року і є третім найстарішим університетом в Англії.

Університет удостоєний свого першого ступеня ще в 1839 році, коли мав 29 студентів. Сьогодні більше 22000 студентів навчаються в його 18 престижних коледжах і отримують навчання в 180 країнах світу через програму дистанційного навчання.

Канцлер є офіційним главою університету. Його роль має церемоніальний характер і включає в себе здійснення широкого спектру зобов'язань у коледжах та інститутах університету. Віце-канцлер є головною посадовою особою університету і несе відповідальність перед радою за організацію та проведення діяльності університету [5].

Заснований у 1836 році як університет Лондона, UCL став першим університетом в країні, що кинув виклик дискримінації, він відкрив свої двері для студентів будь-якої

класової приналежності й раси, будь-якої релігії, а в 1878 році – і для жінок. У 1893 році тут був створений перший в Англії студентський союз. У цей час UCL – найбільший інститут у складі Лондонського університету, третій за кількістю студентів-іноземців і перший у країні за кількістю жінок-професорів. Це всесвітньо відомий університет, що досяг високого авторитету в галузі викладання й дослідницької роботи. У різний час 18 його викладачів і випускників були визнані гідними Нобелівської премії.

В UCL діють факультети:

- мистецтва й гуманітарних наук;
- архітектури й будівництва;
- клінічних наук і медицини;
- інженерний;
- наук про життя;
- суспільних і історичних наук;
- математичних і фізичних наук;
- інститут дитячого здоров'я, стоматологічний інститут, інститут неврології, інститут офтальмології.

Існують відділення: літератури; німецької; англійської мови й літератури; європейської політики й соціології; французького; датського; грецького й латинського; єврейського; італійського; філософії; скандинавських країн; образотворчого мистецтва; бібліотечно-архівної справи; іспанського й Латинської Америки; архітектури; будівельного менеджменту; планування; епідеміології й здоров'я населення; гістології; імунології й молекулярної патології; отоларингології; медицини; ядерної медицини; онкології; ортопедії; педіатрії й дитячого здоров'я; першої допомоги; психіатрії; неврології; хірургії; урології й нефрології; біохімічної інженерії; хімічної інженерії; комп'ютерних наук; електронної й електричної інженерії; машинної інженерії; медичної фізики й біоінженерії; права; анатомії й біології; біохімії й молекулярної біології; біології; людського спілкування; фізіології; психології; фармакології; фонетики й лінгвістики; хімії; геологічних наук; менеджменту; математики; фізики й астрономії; антропології; архітектури; економіки; географії; історії; історії мистецтва; стоматології; біомедичної інформатики; мікробіології; зубної патології; ортодонтології; дитячої стоматології; зубного протезування; неврології; офтальмології [4].

Університет Уорвік. Створення Університету Уорвік отримало схвалення уряду в 1961 році. Він отримав Королівську хартію про реєстрацію в 1965 році. Він розташований у графстві Уоркшир. Університет у 1964 році прийняв своїх перших 450 студентів. У жовтні 2007 року студентів було значно більше – 16 646, із яких 7009 були аспірантами. 20% студентів навчаються із зарубіжних країн.

Університет має 29 факультетів та понад 50 науково-дослідних центрів та інститутів. Насамперед університет прагне бути найкращим у викладанні і дослідженнях. Натепер місце університету як одного з провідних дослідних університетів у Великобританії підтверджують результати оцінки урядом, проведені у 1986, 1989, 1992, 1996, 2001 і 2008 роках. У ці роки Уорвік був у першій десятці вузів за якістю своїх досліджень.

У своїй діяльності університет прагне відігравати важливу роль в економічному і соціальному житті свого регіону. Він має значні зв'язки з місцевим бізнесом і підприємствами [5].

Ланкастерський університет. Спершу ідея університетського містечка була досить новим поняттям. Передбачалося, що студенти будуть вивчати три предмети під час всього року. Ця схема дозволила новим студентам вивчити три предмети на однаковій глибині протягом першого року навчання, і потім спеціалізуватися у кожній з тих галузей, яку вони обрали протягом другого року.

Такий підхід був високо оцінений, тому що він допоміг підтримувати інтерес і модифікувати навички й знання студентів. Було нововведенням і оцінювання знань по курсових проектах. Більшість університетів сподівалися тільки на формальний іспит, але Ланкастерський університет вирішив включити курсову роботу в оцінку знань студентів, у такий спосіб послабляючи тиск для тих учнів, які не склали інших іспитів. Крім того, університет розробив перший відділ маркетингу у Великобританії. До університету входять такі факультети:

- гуманітарний;
- архітектурний;

- інженерний;
- економіки й бізнесу;
- освіти й роботи в сфері соціальних проблем;
- вища школа управління;
- юридичний;
- медичний;
- науково-дослідний [6].

З 1970-х років тривають дебати про якість та цілі британської освіти.

Прихильники традиційних поглядів вважають, що державні загальноосвітні школи й "творчий/прогресивний" метод роботи з учнями не можуть створити членів суспільства, які йому необхідні. Суперечка про те, що 10% школярів, які залишають стіни навчальних закладів без атестатів, не надто освічені й не володіють у повній мірі навіть такими основними навичками, як читання, письмо і арифметика, а також не підготовлені до реального життя за стінами школи, триває десятиліттями.

Роботодавці часто критикують як школи, так і університети за недостатній рівень освіти їх випускників.

Уряд Великобританії намагається відобразити всі ці докази в реформах освіти. Ці реформи націлені на поліпшення стандартів освіти як середньої, так і вищої. Уряд вживає спроби реформувати саму вчительську професію, поліпшити показники учнів, підвищити рівень викладання мовних і технічних дисциплін.

Критики, однак, зазначають, що система освіти не повинна дотримуватися елітних стандартів, а повинна спробувати скомбінувати академічні й ліберальні традиції навчання. Майбутнє британської освіти багато в чому залежить від того, наскільки ефективними будуть реформи уряду і як вони будуть сприйняті вчителями, батьками й учнями.

Переважна більшість населення висловлює стурбованість якістю освіти на всіх рівнях, особливо в школах. Британці вважають, що державними школами недостатньо добре управляють і що уряд повинний вкладати в освіту набагато більше коштів.

Великобританія, хоча і прагне до реформ, але проводить їх надзвичайно повільно. Найімовірніше, причиною цього є консервативний настрій громадськості й вищих навчальних закладів. Англійські вузи є самодостатніми системами, уже визнаними на світовому рівні. Престижність і популярність багатьох англійських вузів повністю компенсують їхню невідповідність Європейським освітнім стандартам.

Таким чином, ми можемо констатувати той факт, що при здійсненні політики стратегічного управління системою вищої освіти Великої Британії застосовується механізм довгострокового стратегічного управління, а держава застосовує механізм ліберального підходу. Основна відповідальність за академічні стандарти і якість вищої освіти лежить на окремих університетах і коледжах, кожен з яких є самостійним і самоврядним. Але у 1997 році було створено Агентство із забезпечення якості вищої освіти (QAA) для забезпечення комплексної перевірки забезпечення якості для всіх установ, які надають вищу освіту в Сполученому Королівстві. Причина запровадження додаткового формального зовнішнього оцінювання якості була частково результатом бажання уряду більш гнучко реагувати на рівень якості освіти, а саме:

- зробити вищу освіту більш актуальною для соціальних і економічних потреб;
- розширити доступ до вищої освіти;
- більшити кількість студентів, при цьому знизити витрати на одного студента;
- сумірність положень та процедур перевірки якості всередині та між установами, у тому числі для міжнародних зіставлень;
- переконатися, що вища освіта виправдовує державні кошти [7, 178].

Інтеграційні процеси, що відбуваються сьогодні у світі, охоплюють усі сфери життєдіяльності людини, і в першу чергу такі стратегічно важливі для державних інтересів галузі, як економіка, політика, культура. Не є винятком наука і освіта.

Глобалізація, утвердження інформаційного суспільства, ринкових відносини й все більш відчутна демократизація, яка поступово охоплює всі сторони суспільного організму, потребують відповідного інтелектуального забезпечення, «інтелект піднімається в ціні». Він стає все більш вагомим і викликає зацікавленість як з боку виробників, бізнесменів і владних структур, так і з боку пересічних громадян [8].

Визначальними тенденціями розвитку світової освітньої системи стають поглиблення її фундаменталізації, посилення гуманістичної спрямованості, духовної та загальнокультурної складової освіти, формування у студентів системного підходу до аналізу складних технічних і соціальних ситуацій, стратегічного мислення, виховання соціальної та професійної мобільності.

Необхідність підтримання високої конкурентоспроможності на динамічному ринку праці вимагає також прищеплення прагнення і навичок до самонавчання, самовиховання і самовдосконалення протягом усього активного трудового життя.

Отже, сьогодні Європа Знань – найважливіший фактор соціального розвитку, що може забезпечити всім її громадянам необхідний рівень компетенції для відповіді викликам нового тисячоліття, допомогти усвідомити загальність цінностей та приналежність до глобального інформаційного суспільства. Роль освіти та співпраці у цій галузі визнана першочерговою. Інтеграція у сфері вищої освіти є відображенням більш загальних та глибинних процесів європейської інтеграції [9, 1-2].

Одним із таких чинників є Лісабонська конвенція про визнання кваліфікацій, що стосуються вищої освіти в європейському регіоні (Лісабон, 1997), яка була розроблена і прийнята під егідою Ради Європи та ЮНЕСКО. Вона містить такі основні положення:

– визначення основних термінів (доступ; прийом; оцінка вищих навчальних закладів і програм; оцінка індивідуальних кваліфікацій; повноважний орган з питань визнання; вища освіта; вищий навчальний заклад; програма вищої освіти; період навчання; кваліфікація (кваліфікація вищої освіти; кваліфікація, що дає доступ до вищої освіти); визнання; вимоги (загальні вимоги; особливі вимоги);

– компетенція державних органів;

– основні принципи оцінки кваліфікації;

– визнання кваліфікацій, що дають доступ до вищої освіти;

– визнання періодів навчання;

– визнання кваліфікацій вищої освіти;

– визнання кваліфікацій біженців, переміщених осіб та осіб, що знаходяться в становищі біженців;

– інформація про оцінку вищих навчальних закладів і програм;

– інформація з питань визнання;

– механізми здійснення;

– заключні положення.

Зазначимо, що не всі країни, які приєдналися до Болонського процесу, підписали Лісабонську конвенцію.

Разом з тим головною ідеєю Лісабонської конвенції є визнання того, що велике «розмаїття систем освіти в європейському регіоні відображає його культурну, соціальну, політичну, філософську, релігійну й економічну різноманітність, яка становить виняткове надбання, що потребує усіякої поваги»; прагнення країн-підписантів полягає в тому, щоб «надати всім людям цього регіону можливість повною мірою користуватися цим джерелом різноманіття, полегшивши доступ жителям кожної держави й учням навчальних закладів до освітніх ресурсів інших держав» [10].

В основі інтеграційного процесу, що став передісторією Болонського процесу, лежать три важливі документи: Велика хартія університетів (Magna Charta Universitatum) (Болонья, 1988); Лісабонська конвенція (Лісабон, 1997); Сорбоннська декларація (Париж, Сорбонна, 1998). Основні цілі формування освітнього європейського простору зводяться до такого: побудова Європейського простору вищої освіти як передумови розвитку мобільності громадян з можливістю їх працевлаштування; посилення міжнародної конкурентоспроможності як національних, так і в цілому європейської системи вищої освіти; досягнення більшої сумісності та порівнянності систем вищої освіти; формування та зміцнення інтелектуального, культурного, соціального та науково-технічного потенціалу окремих країн та Європи в цілому; підвищення визначальної ролі університетів у розвитку національних і європейських культурних цінностей; змагання з іншими системами вищої освіти за студентів, вплив, гроші та престиж [9, 8].

Література:

1. University of Cambridge [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cam.ac.uk/>

2. University of Oxford [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ox.ac.uk/>
3. University of St Andrews [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.st-andrews.ac.uk/>
4. University of London [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lon.ac.uk/>
5. University of Warwick [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www2.warwick.ac.uk/>
6. Lancaster University [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lancs.ac.uk/>
7. Неженцева А. Управління якістю освіти в університетах Великої Британії / А. Неженцева // Науково-методичний збірник «Гуманізація навчально-виховного процесу» за матеріалами V Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку освіти в Україні та за кордоном» 28-29 жовтня 2010 р. Спецвипуск 5. Частина 2. – Слов'янськ, 2010.
8. Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Leuven and Louvain-la-Neuve, 28-29 April 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/conference/>
9. Андрущенко В. Формування єдиних освітніх пріоритетів. Стаття перша: Лісабонські домовленості [Електронний ресурс] / В. Андрущенко, Г. Науменко // Офіційний сайт бібліотеки ім. В. І. Вернадського – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc.../11.pdf>
10. Лісабонська конвенція (1997) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://studprofkom.cv.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3&Itemid=16

Определяется характер британского образования путем анализа истории и различий между ведущими высшими учебными заведениями страны, современное образование Великобритании рассматривается через реакцию отдельных британских образовательных учреждений на основные изменения в европейском образовании конца XX – начала XXI века, и на Болонский процесс в частности.

Ключевые слова: университет, образование Великобритании, история образования, Болонский процесс